



## ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΕΘΝΙΚΟ ΚΛΙΜΑΤΙΚΟ ΝΟΜΟ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<b>ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ - ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ .....</b>	<b>5</b>
Άρθρο 1 – Σκοπός.....	5
Άρθρο 2 – Ειδικότεροι στόχοι μετριασμού των εκπομπών και προσαρμογής .....	5
Άρθρο 3 – Ορισμοί .....	5
Άρθρο 4 – Πεδίο εφαρμογής.....	5
<b>ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....</b>	<b>5</b>
Άρθρο 5 – Αρχή της πρόληψης .....	5
Άρθρο 6 – Βέλτιστη διαθέσιμη επιστήμη .....	6
Άρθρο 7 – Διασφάλιση του επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας .....	6
Άρθρο 8 – Κοινό αγαθό .....	6
Άρθρο 9 – Δικαίωμα στην κλιματική σταθερότητα .....	6
Άρθρο 10 – Υποχρέωση ρυθμιστικής παρέμβασης.....	6
Άρθρο 11 – Κλιματική δικαιοσύνη.....	6
Άρθρο 12 – Διασφάλιση της εργασιακής δικαιοσύνης.....	7
Άρθρο 13 – Πρόσθετα μέτρα διασφάλισης της κλιματικής δικαιοσύνης.....	7
Άρθρο 14 – Ενεργητική δημοσιότητα .....	7
Άρθρο 15 – Παθητική δημοσιότητα.....	7
Άρθρο 16 – Συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού.....	7
Άρθρο 17 – Πρόσβαση στη δικαιοσύνη.....	7
Άρθρο 18 – Προστασία όσων αναφέρουν περιβαλλοντικές παραβάσεις.....	7
<b>ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ .....</b>	<b>8</b>
Άρθρο 19 – Σχέση με το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών .....	8
Άρθρο 20 – Συνεισφορά στην επίτευξη του ευρωπαϊκού κλιματικού στόχου 2030 .....	8
Άρθρο 21– Εκπομπές και απορροφήσεις αερίων θερμοκηπίου από δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοπονίας .....	8
Άρθρο 22 – Σχέση με το ΕΣΕΚ.....	9
<b>ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ - ΚΛΙΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ .....</b>	<b>9</b>
Άρθρο 23 – Κλιματικός προϋπολογισμός.....	9
Άρθρο 24 – Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα .....	9
Άρθρο 25 – Διαδικασία εκπόνησης και έγκρισης ΕΣΕΚ.....	9
Άρθρο 26 – Ετήσιος κλιματικός ισολογισμός.....	10
<b>ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ - ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....</b>	<b>10</b>
Άρθρο 27 – Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και εξοικονόμηση ενέργειας .....	10
Άρθρο 28 – Συμμετοχή πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση.....	11
Άρθρο 29 – Απανθρακοποίηση του ενεργειακού συστήματος .....	11
Άρθρο 30 – Μεταφορές .....	11
Άρθρο 31 – Αστικός χώρος .....	11
Άρθρο 32 – Κλιματικός χωρικός σχεδιασμός.....	12
Άρθρο 33 – Εθνική στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. ....	13
Άρθρο 34 – Σχέδιο δράσης για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.....	13
Άρθρο 35 – Περιφερειακά σχέδια προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.....	13
Άρθρο 36 – Προστασία οικοσυστημάτων .....	13
Άρθρο 37 – Διεύρυνση του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών .....	13
Άρθρο 38 – Αποκατάσταση φυσικών οικοσυστημάτων .....	14
Άρθρο 39 – Λύσεις που βασίζονται στη φύση και τις φυσικές διεργασίες.....	14
Άρθρο 40 – Καθορισμός οικολογικών διαδρόμων για την προσαρμογή.....	14
Άρθρο 41 – Διαδικασίες μετασχηματισμού στον τομέα της κυκλικής οικονομίας .....	14
Άρθρο 42 – Διαδικασίες μετασχηματισμού στον αγροτοδιατροφικό τομέα .....	15
Άρθρο 43 – Εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή .....	15

Άρθρο 44 – Δημοσιοποίηση κλιματικών πληροφοριών από μεγάλες ανώνυμες εταιρείες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.....	15
Άρθρο 45 – Ενσωμάτωση των κλιματικών κινδύνων στην εμποπική πολιτική.....	16
Άρθρο 46 – Ρυθμίσεις για τον Κρατικό Προϋπολογισμό.....	16
Άρθρο 47 – Ενσωμάτωση ανάλυσης κλιματικών επιπτώσεων στο νομοθετικό έργο.....	16

## **ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ - ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ..... 16**

Άρθρο 48 – Κλιματική Αρχή.....	16
Άρθρο 49 – Συντονισμός κυβερνητικού έργου για την κλιματική αλλαγή.....	16
Άρθρο 50 – Κλιματική Συνέλευση.....	17
Άρθρο 51 – Επιτροπή για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής.....	17
Άρθρο 52 – Γενική διάταξη για τις διαδικασίες μετασχηματισμού.....	17

# ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η θέσπιση ενός ελληνικού κλιματικού νόμου γίνεται ολοένα και πιο επιτακτική, καθώς η χώρα μας δεν διαθέτει το θεσμικό πλαίσιο και το απαραίτητο σύστημα διαμόρφωσης πολιτικών για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής κρίσης και την επιτυχημένη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα. Ενώ λοιπόν τα επιστημονικά δεδομένα δείχνουν πως η χώρα μας είναι ανοχύρωτη μπροστά στις ήδη αισθητές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη να ευθυγραμμιστεί η οικονομική, κοινωνική και αναπτυξιακή πολιτική της Ελλάδας με τον στόχο συγκράτησης της αύξησης της θερμοκρασίας στον 1,5°C.

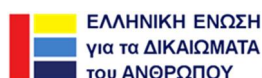
Η όσο το δυνατόν πιο έγκαιρη ανταπόκριση της Ελλάδας στην πρόκληση της κλιματικής ουδετερότητας, γίνεται πλέον επιτακτική, ιδιαίτερα μάλιστα λαμβάνοντας υπόψη και το γεγονός ότι η πανδημία έχει αναδείξει τη σχέση μας με το περιβάλλον και την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης ως επείγουσα προτεραιότητα. Τώρα είναι η ώρα για πάνδημη κινητοποίηση για τον σχεδιασμό του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου μέσα από την ετοιμασία πρότασης προς τη νομοθετική εξουσία ενός κλιματικού νόμου που θα διαμορφωθεί με τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή.

Η πρόταση αυτή προέκυψε από την ανοιχτή κοινωνική διαβούλευση μέσω της πλατφόρμας [klimatikosnomos.gr](http://klimatikosnomos.gr), η οποία ξεκίνησε στις 15 Απριλίου και έληξε στις 15 Ιουνίου, αποτελείται από έξι μέρη και 52 άρθρα. Οι προτεινόμενες διατάξεις τοποθετούν τον στόχο επίτευξης κλιματικής ουδετερότητας με βάση τα επιστημονικά δεδομένα εξέλιξης της κλιματικής κρίσης και τις υποδείξεις των εκθέσεων της Διακυβερνητικής Επιτροπής του ΟΗΕ για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) και εισάγουν μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες για τον συνολικό μετασχηματισμό και αναπροσανατολισμό της χώρας προς μια οικονομία μηδενικών εκπομπών μέχρι το 2045.

Στη διαβούλευση συμμετείχαν μέσω της πλατφόρμας συνολικά 286 άτομα και φορείς που υπέβαλαν συνολικά 522 σχόλια και υπερψηφίσεις σχολίων, ενώ εκτός πλατφόρμας υποβλήθηκαν και ειδικότερες προτάσεις που αφορούσαν τον πράσινο μετασχηματισμό τομέων όπως ο αστικός σχεδιασμός και η δίκαιη εργασιακή μετάβαση. Τέλος, με βάση τα σχόλια που κατατέθηκαν, διαμορφώθηκαν επιπλέον άρθρα και ρυθμίσεις στα πεδία της γεωργίας, κλιματικής παιδείας, κυκλικής οικονομία, μεταφορών, προσαρμογής και προστασίας βιοποικιλότητας, και χωροταξίας.

Η πρωτοβουλία ξεκίνησε από το WWF Ελλάς και το Vouliwatch και στη συνέχεια πλαιασώθηκε από τους εξής φορείς:

1. Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
2. Γιατροί του Κόσμου
3. Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού
4. Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης
5. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
6. Καλλιστώ
7. Νόμος και Φύση
8. Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης
9. Greenpeace
10. Medasset
11. Solidarity Now



## ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

**Άρθρο 1 - Σκοπός:** Ορίζεται ως σκοπός της πρότασης νόμου, η οριστική και μη αναστρέψιμη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και η ενίσχυση της προσαρμοστικής ικανότητας και της κλιματικής ανθεκτικότητας της χώρας σε όποιες επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης θα είναι αναπόφευκτες. Το άρθρο 1 συνδέει την πρόταση εθνικού κλιματικού νόμου με την ευρωπαϊκή νομοθεσία, καθώς και τη Συμφωνία του Παρισιού και τον στόχο περιορισμού της αύξησης της θερμοκρασίας σε 1,5°C.

**Άρθρο 2 – Ειδικότεροι στόχοι μετριασμού των εκπομπών και προσαρμογής:** Η επιστήμη είναι σαφής. Ο περιορισμός της αύξησης της θερμοκρασίας σε 1,5°C απαιτεί μηδενικό ισοζύγιο εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου παγκοσμίως το αργότερο έως το 2050. Ο στόχος αυτός θα πρέπει να επιτευχθεί αρκετά νωρίτερα από τις ανεπτυγμένες οικονομίες, ώστε να δοθεί περισσότερος χρόνος στις αναπτυσσόμενες. Το άρθρο 2 θέτει ως εθνικό νομικά δεσμευτικό στόχο μία κλιματικά ουδέτερη και κλιματικά ανθεκτική κοινωνία το αργότερο έως το 2045.

**Άρθρο 3 –Ορισμοί:** Διευκρινίζονται και εξηγούνται βασικοί όροι που περιλαμβάνονται στην πρόταση νόμου. Μερικοί από τους πιο σημαντικούς όρους είναι το «απόθεμα άνθρακα», οι «ανθρωπογενείς εκπομπές», οι «γκρίζες υποδομές», οι «κίνδυνοι που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή», οι «οικοσυστημικές υπηρεσίες», οι «λύσεις που προέρχονται από φυσικές διεργασίες» και «κλιματικός προϋπολογισμός».

**Άρθρο 4 – Πεδίο εφαρμογής:** Η κλιματική κρίση είναι ένα πολυπαραγοντικό πρόβλημα με ποικίλες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Η αντιμετώπισή της απαιτεί μία ολιστική και συνεκτική προσέγγιση. Το άρθρο 4 ορίζει ως πεδίο εφαρμογής το σύνολο των δραστηριοτήτων, έργων, μέτρων και πολιτικών εντός της ελληνικής επικράτειας που προκαλούν, άμεσα ή έμμεσα, εκπομπές και απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου.

## ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το δεύτερο μέρος της πρότασης νόμου (άρθρα 5-18) θέτει τις βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν τον μετασχηματισμό σε μία κοινωνία μηδενικού ισοζυγίου εκπομπών. Οι βασικές αυτές αρχές (άρθρα 5 έως 17) έχουν τρεις διαστάσεις: την χρήση της βέλτιστης επιστημονικής γνώσης (και την ανοιχτή πρόσβαση σε αυτή), την διασφάλιση του ζωτικά απαραίτητου επιπέδου προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, και την κλιματική δικαιοσύνη. Η κλιματική δικαιοσύνη αφορά τη θωράκιση και τον εμπλουτισμό βασικών περιβαλλοντικών δικαιωμάτων, όπως η δημόσια συμμετοχή στις αποφάσεις και η διαφάνεια, αλλά και τη διασφάλιση του ισότιμου επιμερισμού των βαρών και των ωφελημάτων από τον μετασχηματισμό αυτό.

### Άρθρο 5 – Αρχή της πρόληψης

Θεμελιώδης αρχή που αποτελεί θεμέλιο των περιβαλλοντικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αρχή της πρόληψης και της προφύλαξης από κλιματικούς κινδύνους αποτελεί τη βάση για τα περισσότερα μέτρα και τις ρυθμίσεις της πρότασης νόμου, όπως για παράδειγμα όσα προβλέπονται στο άρθρο 32 για τον χωρικό σχεδιασμό και στα άρθρα για το φυσικό περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα 7, 37, 39, και 40.

**Άρθρο 6 - Βέλτιστη διαθέσιμη επιστήμη:** Για την αποτελεσματική αντιμετώπιση κάθε κρίσης είναι απαραίτητο οι πολιτικές αποφάσεις να βασίζονται σε όσο το δυνατόν καλύτερα, και ευρέως διαθέσιμα, επιστημονικά δεδομένα. Με το άρθρο 6 για πρώτη φορά επισημαίνεται η σημασία της έγκυρης επιστημονικής γνώσης ως βάσης για τη διαμόρφωση κλιματικών πολιτικών. Η πρόταση νόμου θεσπίζει ως δικαίωμα την προαγωγή των περιβαλλοντικών επιστημών και την ευρεία δημοσιοποίηση των βέλτιστων διαθέσιμων πρακτικών και δεδομένων.

**Άρθρο 7 – Διασφάλιση του επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας:** Η πρόταση διασφαλίζει, ως απόλυτα απαραίτητο περιβαλλοντικό κεκτημένο, την προστασία σημαντικών στοιχείων της βιοποικιλότητας και του φυσικού περιβάλλοντος. Το περιβαλλοντικό κεκτημένο διασφαλίζεται σε πρώτη φάση στο πλαίσιο των κλιματικών πολιτικών, ιδίως καθώς σε αρκετές περιπτώσεις μεγάλης περιβαλλοντικής επίπτωσης κατασκευαστικές παρεμβάσεις προβάλλονται σαν λύσεις στην κλιματική αλλαγή, στην πορεία όμως προκαλούν υποβάθμιση και δεν προσφέρουν λύσεις, αλλά αντίθετα υποσκάπτουν τις δυνατότητες φυσικής αντιμετώπισης των προβλημάτων που επιφέρει η κλιματική αλλαγή.

Χωρίς αμφιβολία, τα φυσικά οικοσυστήματα αποτελούν την καλύτερη ασπίδα μας απέναντι στις χειρότερες επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης: για τον λόγο αυτό, η πρόταση νόμου διασφαλίζει ότι η αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης δεν συνεπάγεται μείωση του επιπέδου περιβαλλοντικής προστασίας για τη βιοποικιλότητα και τη φύση.

**Άρθρο 8 – Κοινό αγαθό:** Αποτελεί κοινή παραδοχή, που όμως είναι θεσμικά ανοχύρωτη, ότι το σταθερό κλίμα αποτελεί κοινό αγαθό, μέρος του ζωτικού χώρου από τον οποίο εξαρτάται, άμεσα ή έμμεσα, αλλά σε κάθε περίπτωση ουσιαστικά, η κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα. Με τη ρύθμιση αυτήν διευρύνεται το δικαίωμα κάθε πολίτη να αξιοποιεί κάθε νόμιμο πρόσφορο μέσο για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

**Άρθρο 9 – Δικαίωμα στην κλιματική σταθερότητα:** Η κλιματική σταθερότητα αποτελεί ζωτικής σημασίας πρόταγμα και είναι πλέον καιρός να αναχθεί σε θεμελιώδες περιβαλλοντικό δικαίωμα. Για την ικανοποίηση αυτού του ατομικού δικαιώματος, η Πολιτεία οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης και προφύλαξης, αλλά και να εγγυάται την απρόσκοπτη άσκησης του από κάθε πολίτη.

**Άρθρο 10 – Υποχρέωση ρυθμιστικής παρέμβασης:** Για τη διαφύλαξη του δικαιώματος όλων στην κλιματική σταθερότητα (βλ. παραπάνω, το άρθρο 8), η πολιτεία έχει υποχρέωση να λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο και να ρυθμίζει κάθε δραστηριότητα, δρώντας εποπτικά, κανονιστικά, και (όταν παραβιάζεται το σχετικό δίκαιο) κατασταλτικά. Σε αρμονία με το άρθρο 24 του Συντάγματος, και παράλληλα με μία προσπάθεια περιορισμού των εργαλείων προγραμματισμού (βλ. και παρακάτω), η ρύθμιση επιδιώκει να περιορίσει την αδράνεια και τις καθυστερήσεις, με την οποία συχνά η Πολιτεία αντιμετωπίζει τα περιβαλλοντικά προβλήματα, συχνά μέχρι να είναι μη αναστρέψιμα.

**Άρθρο 11 – Κλιματική δικαιοσύνη:** Η κλιματική κρίση ανατρέπει όσα ξέραμε μέχρι σήμερα στο περιβαλλοντικό, κοινωνικό, οικονομικό επίπεδο. Η επιτυχημένη αντιμετώπισή της δεν αφήνει περιθώρια αναπαραγωγής του αποτυχημένου μοντέλου που έφερε τον πλανήτη στο χείλος της κλιματικής κατάρρευσης. Το ζήτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κατανομής των βαρών της μετάβασης στην κλιματική ουδετερότητα είναι θεμελιώδες στοιχείο της πρότασης κλιματικού νόμου. Η προσπάθεια για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, και για την προσαρμογή σε αυτή, δεν πρέπει να βαθύνει τις ανισότητες, ή να δημιουργεί νέες. Για τον λόγο αυτό, προβλέπεται επίσης η διαφοροποίηση των μέτρων ανάλογα με ορισμένους παράγοντες, όπως το βαθμό στον οποίο κάθε κοινωνική ομάδα είναι ευάλωτη, αλλά και ανάλογα με την ιστορική ευθύνη κάθε οικονομικού φορέα για την πρόκληση της κλιματικής αλλαγής. Έτσι, θεσπίζεται, μεταξύ άλλων, και η υποχρέωση της πολιτείας

να λάβει μέτρα τα οποία δεν κάνουν διακρίσεις με βάση, για παράδειγμα, το φύλο ή τη θρησκεία και την εθνική καταγωγή.

**Άρθρο 12 – Διασφάλιση της εργασιακής δικαιοσύνης:** Η μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα σίγουρα θα έχει κόστος, ειδικά καθώς επιδεινώνεται η κλιματική κρίση και συρρικνώνεται ο χρόνος που είναι διαθέσιμος πριν ο πλανήτης φθάσει στο όριο της κλιματικής κατάρρευσης, δηλαδή στον +1,5°C. Είναι απαραίτητο η μετάβαση να γίνει με όρους κοινωνικά δίκαιους, ώστε κανένας να μη μείνει πίσω και καμία κοινωνική ομάδα να μη βυθιστεί στη φτώχεια και να μη βιώσει συνθήκες εργασιακού αποκλεισμού. Θεωρούμε λοιπόν αναγκαίο να θεσπιστεί μια σειρά από μέτρα διασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας για τις ομάδες που επηρεάζονται ιδιαίτερα από τα μέτρα μετάβασης στην κλιματική ουδετερότητα.

**Άρθρο 13 – Πρόσθετα μέτρα διασφάλισης της κλιματικής δικαιοσύνης:** Η κοινωνική δικαιοσύνη και τα δικαιώματα που θεσπίζονται στο δεύτερο μέρος της πρότασης νόμου θα ήταν κενό γράμμα χωρίς συγκεκριμένα μέτρα εφαρμογής. Έτσι, προτείνουμε, μεταξύ άλλων, τη θέσπιση υποχρέωσης για εκτίμηση κοινωνικών επιπτώσεων για τα μέτρα πολιτικής (πέμπτο μέρος) και για την πορεία εκτέλεσης του κλιματικού προϋπολογισμού (τρίτο μέρος), και την ένταξη των επηρεαζόμενων θέσεων εργασίας σε προγράμματα δίκαιης εργασιακής μετάβασης.

**Άρθρο 14 – Ενεργητική δημοσιότητα:** Νυν υπέρ πάντων διαφάνεια. Η πρόταση νόμου βασίζεται στην αντίληψη ότι η προστασία ενός τόσο σημαντικού κοινού αγαθού, όπως του κλίματος, δεν μπορεί να γίνεται πίσω από κλειστές πόρτες, και ότι η διαφάνεια προάγει τις καλύτερες δυνατές αποφάσεις. Κατά συνέπεια, τόσο η ρυθμιστική όσο και η εποπτική αρμοδιότητα της πολιτείας πρέπει να στηρίζεται από διαδικασίες άπλετης δημόσιας λογοδοσίας, ώστε να είναι δυνατή η άσκηση κοινωνικού ελέγχου για την εφαρμογή της υποχρέωσης για μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα. Έτσι, μια σειρά από έγγραφα και διοικητικές αποφάσεις ή άλλα δεδομένα που αφορούν την κλιματική αλλαγή και ευρύτερα την κατάσταση του περιβάλλοντος δημοσιοποιούνται ενεργητικά (χωρίς δηλαδή να απαιτείται ειδική αναζήτηση πχ με αιτήματα πληροφοριών από τους ενδιαφερόμενους πολίτες), ενώ παρέχεται και ενισχυμένη προστασία των πληροφοριοδοτών δημοσίου συμφέροντος.

**Άρθρο 15 - Παθητική δημοσιότητα:** Η διαφάνεια δεν αφορά μόνο την υποχρέωση ενεργητικής δημοσιοποίησης εγγράφων και δεδομένων για το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή. Σε κάθε περίπτωση, ενισχύεται το δικαίωμα κάθε πολίτη να ζητάει περιβαλλοντικές πληροφορίες από δημόσιες υπηρεσίες, ενώ περιορίζεται το δικαίωμα των αρμόδιων διοικητικών αρχών να αρνούνται χορήγηση σημαντικών εγγράφων.

**Άρθρο 16 – Συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού:** Η όσο το δυνατόν πιο ενεργή συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού στη διαμόρφωση πολιτικών και νόμων για το περιβάλλον δεν μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς (γεωγραφικούς ή κοινωνικούς κλπ). Έτσι, προβλέπεται η διενέργεια ανοιχτής και ευρέως προσβάσιμης δημόσιας διαβούλευσης για κάθε εκτελεστική πράξη, ενώ προσδιορίζονται και μια σειρά από ελάχιστες απαιτήσεις συμμετοχής του κοινού στις διαβουλεύσεις, ώστε να μην είναι «εικονικές», αλλά ουσιαστικές.

**Άρθρο 17 – Πρόσβαση στη δικαιοσύνη:** Η δικαστική προστασία είναι μια από τις σημαντικότερες εγγυήσεις προς κάθε πολίτη για την προστασία του δικαιώματος στο περιβάλλον και την κλιματική σταθερότητα. Επιπλέον, προβλέπεται μια ιδιαίτερη διαδικασία ενδοστρεφούς δίκης, ως πρόσθετη διασφάλιση της προσήλωσης των σχετικών πράξεων προς την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας, με την πρόβλεψη ότι η Κλιματική Αρχή θα μπορεί να προσβάλει δικαστικά, για παράδειγμα, το ΕΣΕΚ, εάν κρίνει ότι δεν ικανοποιεί τον στόχο για τον οποίο προορίζεται.

**Άρθρο 18 – Προστασία όσων αναφέρουν περιβαλλοντικές παραβάσεις:** Ο φόβος για αντίποινα και άλλες αρνητικές συνέπειες είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα

που περιορίζουν τη δράση πολιτών και ομάδων για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών εγκλημάτων και άλλων παραβάσεων του περιβαλλοντικού δικαίου. Με το άρθρο αυτό εισάγονται μια σειρά από διασφαλίσεις για την προστασία όσων φέρνουν στο φως παραβιάσεις της νομοθεσίας προστασίας του περιβάλλοντος και του κλίματος. Οι περισσότερες από τις προτεινόμενες ρυθμίσεις αποτελούν ήδη δίκαιο της ΕΕ και μεταφορά της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937 (EU Whistleblower Directive).

## ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ - ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να υπολείπεται των υποχρεώσεων που απορρέουν από το δίκαιο για την κλιματική αλλαγή, αλλά και ευρύτερα για την ενέργεια και το περιβάλλον. Το ζητούμενο όμως είναι η Ελλάδα να προχωρήσει ακόμα πιο μπροστά και να πρωτοπορήσει στην πορεία της ΕΕ προς την κλιματική ουδετερότητα. Έτσι, οι προβλέψεις των άρθρων 19 – 22 αποσκοπούν μεν στη σωστή εναρμόνιση με το ενωσιακό δίκαιο, κοιτούν όμως ακόμα πιο μακριά. Άλλωστε, σύμφωνα με τα άρθρ. 4 παρ. 16 και παρ. 18 της Συμφωνίας του Παρισιού, η Ελληνική Δημοκρατία είναι «ξεχωριστά και από κοινού» συνυπεύθυνη για την τήρηση του επιπέδου εκπομπών μαζί με τον περιφερειακό οργανισμό οικονομικής ολοκλήρωσης στον οποίο συμμετέχει (δηλαδή την ΕΕ).

Τέλος, καθώς στη δεδομένη στιγμή δεν έχει ακόμα ψηφιστεί ο κανονισμός για τον ευρωπαϊκό κλιματικό νόμο,<sup>1</sup> γίνεται εκ των προτέρων προσπάθεια ώστε η πρόταση αυτή που τίθεται σε ανοιχτή δημόσια διαβούλευση, αλλά και το τελικό σχέδιο να είναι εκ των προτέρων εναρμονισμένα με τις πρόνοιες και υποχρεώσεις που διαφαίνεται πως θα απορρέουν από τον κανονισμό.

**Άρθρο 19 - Σχέση με το Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών:** Όπως έχει επισημανθεί εδώ και χρόνια, το ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών, αποτελεί έναν από τους κύριους μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον περιορισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Σε κάθε περίπτωση, η πρόταση νόμου εγγυάται ότι η λειτουργία του μηχανισμού δεν εμποδίζει την θέσπιση ακόμα πιο φιλόδοξων στόχων. Ταυτόχρονα, προτείνουμε περιορισμό των δικαιωμάτων δωρεάν εκπομπών και διάθεση του συνόλου των εσόδων σε χρηματοδότηση της μετάβασης της χώρας προς την κλιματική ουδετερότητα.<sup>2</sup>

**Άρθρο 20 - Συνεισφορά στην επίτευξη του ευρωπαϊκού κλιματικού στόχου 2030:** Προτείνουμε μια σειρά από διατάξεις που δίνουν σαφώς στην Ελλάδα περιθώριο θέσπισης αυστηρότερων μέτρων για τη μείωση των εθνικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

**Άρθρο 21 - Εκπομπές και απορροφήσεις αερίων θερμοκηπίου από δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοπονίας:** Στο πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για αξιοποίηση και ενίσχυση των κλιματικών οφελών των τομέων της γεωργίας και της δασοπονίας (LULUCF),<sup>3</sup> η πρόταση νόμου καθιστά υποχρεωτική για κάθε αρμόδια αρχή τη συνεισφορά στην εθνική προσπάθεια για μεγιστοποίηση των

<sup>1</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2020/0036(COD)). Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου με στόχο την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 (ευρωπαϊκός νόμος για το κλίμα) [Πρόταση].

<sup>2</sup> α) WWF. (2019). Strategic spending: How the EU Emissions Trading System can fund fair climate action [analysis]. <https://www.wwf.eu/?uNewsID=357181> β) WWF Ελλάς & Sandbag. (2013). Η εφαρμογή του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών στην Ελλάδα. [https://www.wwf.gr/ta\\_nea\\_mas/?uNewsID=365120](https://www.wwf.gr/ta_nea_mas/?uNewsID=365120)

<sup>3</sup> Κανονισμός (ΕΕ) 2018/841 σχετικά με τη συμπερίληψη των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και των απορροφήσεων από δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοπονίας στο πλαίσιο για το κλίμα και την ενέργεια έως το 2030, καθώς και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 525/2013 και της απόφασης (ΕΕ) αριθ. 529/2013/ΕΕ.



απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου από δραστηριότητες χρήσης γης και δασοπονίας.

**Άρθρο 22 - Σχέση με το ΕΣΕΚ:** Με αυτό το άρθρο διευρύνεται η δυνατότητα εθνικής συνεισφοράς στους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

## ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ – ΚΛΙΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

Σε αυτό το μέρος της πρότασης κλιματικού νόμου χτίζεται το σύστημα παρακολούθησης των εκπομπών, διαμόρφωσης των μέτρων και πολιτικών, και διόρθωσης της πορείας της Ελλάδας προς την κλιματική ουδετερότητα.

Προσπαθήσαμε να μη βαρύνουμε το σύστημα με νέα εργαλεία προγραμματισμού, ειδικά καθώς γνωρίζουμε πως οι πολιτικές αγκυλώσεις και η γραφειοκρατία αποτελούν διαχρονικό πρόβλημα που σίγουρα δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με πρόσθεση νέων διαδικασιών ή επιπέδων λήψης αποφάσεων. Έτσι, όπως θα φανεί παρακάτω, ο σχεδιασμός των κλιματικών πολιτικών και η παρακολούθηση της πορείας μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου εντάσσεται σε σταθερές και πάγιες διαδικασίες σχεδιασμού, με θεμελίωση όχι μόνο στο εθνικό, αλλά και στο ενωσιακό (και διεθνές) δίκαιο. Οι κυριότερες από αυτές είναι το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) που αποτελεί υποχρέωση κάθε κράτους μέλους της ΕΕ, και ο Κρατικός Προϋπολογισμός, που αποτελεί τον ετήσιο κύκλο προγραμματισμού και απολογισμού του έργου του κράτους.

**Άρθρο 23 – Κλιματικός προϋπολογισμός:** Για τη μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα με τον πλέον αποδοτικό και αποτελεσματικό τρόπο ορίζονται κλιματικοί προϋπολογισμοί ανά πενταετία, ξεκινώντας από την περίοδο 2026 – 2030. Οι κλιματικοί προϋπολογισμοί αποτελούν τη συνολική ποσότητα αερίων του θερμοκηπίου που μπορεί να εκλυθεί εντός της πενταετίας και ο στόχος μείωσης υπολογίζεται ως ο ετήσιος μέσος όρος της κάθε πενταετούς περιόδου, κατά το πρότυπο του αγγλικού κλιματικού νόμου (UK Climate Change Act). Οι κλιματικοί προϋπολογισμοί επιτρέπουν τον καλύτερο σχεδιασμό της πολιτικής και τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων με δεδομένο ότι εξασφαλίζουν ένα εκ των προτέρων γνωστό και σαφές πλαίσιο. Οι στόχοι κάθε πενταετίας έχουν οριστεί με αποκλειστικό κριτήριο την ταχύτερη και πιο αποδοτική τροχιά μηδενισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

**Άρθρο 24 – Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα:** Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) ορίζεται ως το εργαλείο που ενοποιεί την εθνική κλιματική και ενεργειακή πολιτική. Το ΕΣΕΚ πλέον προβλέπει πενταετείς στόχους (συνδέεται έτσι με τον κλιματικό προϋπολογισμό) και εκπονείται ανά πενταετία, σε αντίθεση με την υφιστάμενη κατάσταση, κατά την οποία το ΕΣΕΚ προβλέπει δεκαετείς στόχους και αναθεωρείται ανά πενταετία. Κατά την εκπόνηση κάθε ΕΣΕΚ προβλέπεται ισχυρός ρόλος της ανεξάρτητης Κλιματικής Αρχής, καθώς και διαδικασία που εμπλέκει τους πολίτες.

**Άρθρο 25 – Διαδικασία εκπόνησης και έγκρισης ΕΣΕΚ:** Στο άρθρο 25 εξειδικεύεται η διαδικασία εκπόνησης του ΕΣΕΚ εντός συγκεκριμένων χρονικών προθεσμιών, λαμβάνοντας υπόψη τη διαδικασία που προβλέπεται στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1999 για τη διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα. Η διαδικασία προβλέπει ρητά επαρκή χρόνο για δημόσια διαβούλευση και συμμετοχή των πολιτών.

**Άρθρο 26 - Ετήσιος κλιματικός ισολογισμός:** Ο κλιματικός ισολογισμός αποτελεί επί της ουσίας τον ετήσιο προγραμματισμό του κυβερνητικού έργου. Πρακτικά ο ετήσιος κλιματικός ισολογισμός είναι ένας πίνακας με τις εκπομπές και απορροφήσεις αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και τις δαπάνες και τα έσοδα όλων των μέτρων και πολιτικών που συνδέονται με το ΕΣΕΚ και τον κλιματικό ισολογισμό. Στο άρθρο 26 προβλέπεται ισχυρός ρόλος της ανεξάρτητης Κλιματικής Αρχής, η οποία και υποβάλλει τον ετήσιο κλιματικό ισολογισμό.



Σχήμα 1: Σύστημα διαμόρφωσης κλιματικών πολιτικών

## ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ – ΜΕΤΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

**Άρθρο 27 - Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και εξοικονόμηση ενέργειας:** Ορίζονται νομικά δεσμευτικοί στόχοι για την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την εξοικονόμηση ενέργειας, εστιάζοντας σε εμπροσθοβαρή, φιλόδοξη δράση έως το 2030. Η διείσδυση των ΑΠΕ και η εξοικονόμηση ενέργειας ενισχύονται σημαντικά και για το σύνολο του ενεργειακού τομέα σε σύγκριση με τους στόχους που η Ελλάδα έχει ήδη αναλάβει στο υφιστάμενο ΕΣΕΚ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το υφιστάμενο ΕΣΕΚ θα πρέπει ούτως ή άλλως να αναβαθμιστεί ώστε να αντανakλά τους νέους κλιματικούς στόχους που θα υιοθετήσει η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα στο 2021 (από 40% μείωση των εκπομπών έως το 2030 σε τουλάχιστον 55%).

Πεδίο	Στόχοι 2030 υφιστάμενου ΕΣΕΚ	Ενισχυμένοι στόχοι 2030 πρότασης κλιματικού νόμου
Μερίδιο ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας	min.35%	50%
Μερίδιο ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας	~ 61% - 64%	85%

Τελική κατανάλωση ενέργειας (μείωση σε σύγκριση με προβλέψεις 2007)	min. -38%	min. -50%
Μείωση αερίων του θερμοκηπίου (σε σύγκριση με επίπεδα 1990)	min. -42%	min. -65%

**Άρθρο 28 - Συμμετοχή πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση:** Ακρογωνιαίος λίθος μίας επιτυχημένης ενεργειακής μετάβασης είναι η ενεργή συμμετοχή των πολιτών. Η πρακτική αυτή επιταχύνει τη διείσδυση της καθαρής ενέργειας, ενισχύει τη λογοδοσία και τη διαφάνεια κατά την εγκατάσταση έργων ΑΠΕ και βελτιώνει την κοινωνική αποδοχή τους, ενώ επιμερίζει δίκαια τα οφέλη και τα βάρη της ενεργειακής μετάβασης σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Το 25% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας προέρχεται από πολίτες (για παράδειγμα σε επίπεδο ενεργειακών κοινοτήτων, νοικοκυριών, μικρομεσαίων επιχειρήσεων, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή συνεταιρισμών). Ειδική μνεία γίνεται σε ευάλωτα νοικοκυριά τα οποία θα πρέπει να παράγουν το 10% της συνολικής παραγόμενης καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας. Εξίσου σημαντικά, προβλέπεται η ενεργειακή αναβάθμιση 1.000.000 κτιρίων έως το 2030, μίας πολιτικής με ασύγκριτα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη. Η κρίσιμη συγκυρία της εξασφάλισης πόρων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας<sup>4</sup> είναι καθοριστική για την επίτευξη αυτών των φιλόδοξων στόχων.

**Άρθρο 29 - Απανθρακοποίηση του ενεργειακού συστήματος:** Η Ελλάδα μέσα στη δεκαετία που διανύουμε κινδυνεύει να εγκλωβιστεί σε ένα ενεργειακό σύστημα υψηλού άνθρακα με έργα δισεκατομμυρίων ευρώ που θα καταστούν ζημιογόνα και αχρηστευμένα κεφάλαια. Στο άρθρο 29, προβλέπεται η 31<sup>η</sup> Δεκεμβρίου 2028 ως η προθεσμία τόσο για την απολιγνιτοποίηση, όσο και τον τερματισμό του προγράμματος ανάπτυξης υδρογονανθράκων.

**Άρθρο 30 – Μεταφορές:** Οι μεταφορές αποτελούν έναν από τους τομείς που έχουν σημαντικό μερίδιο στις εθνικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και ευθύνεται για περισσότερο από το 20% των εθνικών εκπομπών CO<sub>2</sub> ετησίως. Στο άρθρο 30 προβλέπεται η ενίσχυση του εξηλεκτρισμού του τομέα των μεταφορών, όχι ως πανάκεια, αλλά με γνώμονα τη μείωση της διάνυσης ιδιωτικών επιβατοχιλιομέτρων και την προστασία των οικονομικά ασθενέστερων νοικοκυριών. Στο κρίσιμο ζήτημα των διεθνών αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών η Ελλάδα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες ώστε οι τομείς αυτοί να ρυθμιστούν αυστηρότερα σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

**Άρθρο 31 – Αστικός χώρος:** Οι πόλεις παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στην κοινωνική προσαρμογή στην κλιματική κρίση, όσο βεβαίως και στις προσπάθειες για μείωση των εκπομπών. Μέσα από το άρθρο 31 προβλέπεται η συνολική και συνεκτική αναθεώρηση του πλαισίου πολεοδομικού σχεδιασμού, με προτεραιότητα στην εξυγίανση υποβαθμισμένων και ρυπασμένων εκτάσεων, την μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος, την εγκατάσταση συστημάτων ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ όπου αυτό είναι δυνατόν, την ενίσχυση του πλέγματος αστικού πρασίνου και τη συγκρότηση συνεκτικού δικτύου για πεζούς και ποδηλάτες.

<sup>4</sup> Δείτε εδώ περισσότερα για τις ευκαιρίες που προσφέρει το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για επενδύσεις μηδενικού άνθρακα με σημαντική προστιθέμενη αξία [https://www.wwf.gr/ti\\_kanoume/oikonomia/prasini\\_anakampsi\\_gia\\_tin\\_ellada/](https://www.wwf.gr/ti_kanoume/oikonomia/prasini_anakampsi_gia_tin_ellada/)

**Άρθρο 32 – Κλιματικός χωρικός σχεδιασμός:** Η χωρική διάρθρωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και η θωράκιση ζωτικής σημασίας οικοσυστημάτων, με στόχο τη μείωση της κλιματικής επικινδυνότητας και των εκπομπών, αλλά και την ταχύτερη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα ανάγεται σε χωροταξικό πρόταγμα στην εποχή της κλιματικής κρίσης.

Σημαντικές ρυθμίσεις που έχουν πλέον μεγάλη σημασία για την προστασία από κλιματικές καταστροφές, αλλά και για τον μετριασμό των επιπτώσεων, είναι η απαγόρευση μέχρι την έγκριση των προβλεπόμενων από το άρθρο αυτό χωροταξικών πλαισίων:

- της δόμησης σε απόσταση μικρότερη των 50 μέτρων από την όχθη ποταμών, ρεμάτων και λιμνών, καθώς και από το όριο δασικής έκτασης,
- της υλοποίησης εκκρεμοσών μετά την οικοδομικών αδειών μετά το Σύνταγμα του 1975 (11 Ιουνίου 1975),
- η δόμηση κατοικιών σε απόσταση μικρότερη από 100 μέτρα από την οριογραμμή του αιγιαλού, σε εφαρμογή του Πρωτοκόλλου «για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου» (Απόφαση Συμβουλίου 2010/631/ΕΕ), το οποίο η Ελλάδα έχει υπογράψει, αλλά όχι κυρώσει).

Τα εργαλεία που εισάγονται μέσα από την πρόταση κλιματικού νόμου είναι τα εξής:

- *Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο (ΕΧΠ) για την Κλιματική Επικινδυνότητα*, το οποίο θα χαρτογραφήσει κινδύνους ταχείας και βραδείας επέλευσης οι οποίοι προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή. Το ειδικό χωροταξικό πλαίσιο για την κλιματική επικινδυνότητα μπορεί να εισάγει ρυθμίσεις και να προβλέπει απαγορεύσεις ή περιορισμούς ή ακόμα και την απομάκρυνση έργων και δραστηριοτήτων σε περιοχές αυξημένης επικινδυνότητας.
- *ΕΧΠ για τη Μείωση των Εκπομπών*, το οποίο αποσαφηνίζει τη χωρική διάσταση της πορείας προς την κλιματική ουδετερότητα, μέσα από την κατά προτεραιότητα εξέταση των λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature base solutions). Απεικονίζει κατ' ελάχιστον τις περιοχές δίκαιης μετάβασης, τις ζώνες αποκατάστασης εδαφών, ζώνες αρνητικών εκπομπών από αλλαγές χρήσεων γης, και τις ζώνες μειωμένων και μηδενικών εκπομπών.

Ειδικότερα το ΕΧΠ για την Κλιματική Επικινδυνότητα περιλαμβάνει κατ' ελάχιστο τις εξής κατηγορίες κλιματικών κινδύνων:

	<b>Δέσμη κινδύνων (hazard cluster)</b>	<b>Τύπος κινδύνου (hazard type)</b>	<b>ΕΧΣ-ΚΕ I (1/1/2030)</b>	<b>ΕΧΣ-ΚΕ II (1/1/2040)</b>
Κίνδυνος ταχείας επέλευσης	<i>Μετεωρολογικοί και υδρολογικοί κίνδυνοι</i>			
	Πλημμύρα	Όλοι	Ναι	Ναι
	Κατακρημνίσεις (precipitation-related)	Καταιγίδα (blizzard), χιόνι (snow), χιονοθύελλα (snowstorm), παγετός (cold wave), καύσωνας (heat wave)	Προαιρετικά	Ναι
	<i>Περιβαλλοντικός κίνδυνος</i>			
	Περιβαλλοντική υποβάθμιση	Δασική πυρκαγιά (wildfire)	Ναι	Ναι
	<i>Μετεωρολογικοί και υδρολογικοί κίνδυνοι</i>			

Κίνδυνος βραδείας επέλευσης	Κατακρημνίσεις (precipitation-related)	Ξηρασία (drought)	Προαιρετικά	Ναι
	<i>Γεωκίνδυνος</i>			
	Επιφανειακός γεωκίνδυνος (shallow geohazard)	Αναπλήρωση υπόγειων υδροφορέων	Ναι	Ναι
	<i>Περιβαλλοντικός</i>			
	Περιβαλλοντική υποβάθμιση	Αποδάσωση και υποβάθμιση των δασών (deforestation, forest decline) Προαιρετικά		Ναι
		Ερημοποίηση (desertification)	Προαιρετικά	Ναι
		Καταστροφή και υποβάθμιση υγροτόπων (wetland loss/ degradation)	Προαιρετικά	Ναι
		Άνοδος της στάθμης των υδάτων (sea-level rise)	Προαιρετικά	Ναι
		Αλλαγή και διάβρωση της ακτογραμμής (coastal erosion and coastline change )	Προαιρετικά	Ναι
		Υποβάθμιση εδαφών (soil degradation)	Προαιρετικά	Ναι

**Άρθρο 33 – Εθνική στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.** Η προσαρμογή στις αναπόφευκτες επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης είναι απαραίτητο συστατικό μίας κλιματικά ανθεκτικής κοινωνίας. Η διάταξη προβλέπει την αναθεώρηση της υφιστάμενης Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή και την εκπόνηση νέας.

**Άρθρο 34 – Σχέδιο δράσης για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.** Το Σχέδιο Δράσης έπεται της Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή και την εξειδικεύει ανά τομέα. Στο Σχέδιο Δράσης το οποίο, όπως και η Στρατηγική, έχει πενταετή διάρκεια, προβλέπεται η αξιολόγηση της τρωτότητας του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος και η υιοθέτηση ειδικών στόχων, πολιτικών και μέτρων προσαρμογής ανά διαφορετικά κλιματικά σενάρια που εκπονούνται και αναλύονται.

**Άρθρο 35 – Περιφερειακά σχέδια προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή:** Ο θεσμός των ΠεΠΣΚΑ ενισχύεται κυρίως ως προς το σκέλος της δημόσιας διαβούλευσης και της εναρμόνισής και συνοχής τους με την Εθνική Στρατηγική και το Σχέδιο Δράσης για την Προσαρμογή που προβλέπονται στα άρθρα 33 και 34. Αποσαφηνίζεται και ενισχύεται επίσης το περιεχόμενό τους σε ό,τι αφορά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των προτεινόμενων μέτρων.

**Άρθρο 36 – Προστασία οικοσυστημάτων:** Εισάγεται η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ως βασικό συστατικό στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων της πρότασης νόμου. Στο άρθρο 36 προβλέπεται η σύνταξη εθνικού καταλόγου των οικοσυστημάτων και οικοτόπων που συμβάλλουν στη βελτίωση των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου και την ενίσχυση της προσαρμοστικής ικανότητας και κλιματικής ανθεκτικότητας της χώρας.

**Άρθρο 37 – Διεύρυνση του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών:** Εισάγεται νομικά δεσμευτικός, ελάχιστος στόχος προστασίας του 30% της χερσαίας

και θαλάσσιας έκτασης της χώρας έως το 2030 στο πλαίσιο της εφαρμογής της νέας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα.<sup>5</sup> Το 10% της έκτασης (δηλαδή το 1/3 του 30%) τελεί από αυστηρό καθεστώς προστασίας. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι στις περιοχές αυτές δεν επιτρέπονται έργα ή δραστηριότητες που βασίζονται στην απόληψη φυσικών πόρων, πλην συγκεκριμένων εξαιρέσεων. Η αυστηρή προστασία οικοσυστημάτων πλούσιων σε άνθρακα και ευάλωτων στην κλιματική αλλαγή μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην επίτευξη των στόχων του παρόντος νόμου.

**Άρθρο 38 - Αποκατάσταση φυσικών οικοσυστημάτων:** Επιπρόσθετα από τους στόχους του άρθρου 34, υιοθετείται νομικά δεσμευτικός στόχος για την αποκατάσταση του 15% της χερσαίας και θαλάσσιας έκτασης της χώρας με έμφαση σε οικοτόπους που συμβάλλουν στη βελτίωση των απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου και την ενίσχυση της προσαρμοστικής ικανότητας και κλιματικής ανθεκτικότητας της χώρας. Ο στόχος αυτός συμπληρώνει και ενισχύει τον στόχο προστασίας του άρθρου.

**Άρθρο 39 – Λύσεις που βασίζονται στη φύση και τις φυσικές διεργασίες:** Η αντιμετώπιση των καταστροφικών επιπτώσεων όσο και για την ενίσχυση της κλιματικής ανθεκτικότητας, οι παρεμβάσεις διατήρησης, διαχείρισης και/ή αποκατάστασης οικοσυστημάτων που σχεδιάζονται για αυτόν τον σκοπό είναι οι πιο αποτελεσματικές, ενώ έχουν και χαμηλότερο κόστος.<sup>6</sup> Το άρθρο αυτό δίνει προτεραιότητα στις λύσεις στην κλιματική αλλαγή οι οποίες βασίζονται στην αποκατάσταση και προστασία των φυσικών διεργασιών, σε αντίθεση με την κατασκευή γκρίζων υποδομών, όπως είναι για παράδειγμα τα βαριά κατασκευής αντιπλημμυρικά έργα, τα φράγματα και κυματοθραύστες.

**Άρθρο 40 – Καθορισμός οικολογικών διαδρόμων για την προσαρμογή οικοτόπων και ειδών στην κλιματική αλλαγή:** Η συνδεσιμότητα των προστατευόμενων περιοχών μέσω του καθορισμού οικολογικών διαδρόμων που επιτρέπουν την ισορροπημένη επικοινωνία των ειδών αποτελεί σημαντική δράση για την προσαρμογή οικοτόπων και ειδών στην κλιματική αλλαγή. Το άρθρο 36 προβλέπει την έκδοση Σχεδίου δράσης για την καταγραφή και ανάλυση των ειδών και των οικοτόπων που αναμένεται να εμφανίσουν αλλαγή στο εύρος εξάπλωσής τους λόγω κλιματικής αλλαγής, τον καθορισμό οικολογικών διαδρόμων, καθώς και των απαιτούμενων μέτρων και δράσεων για τη διαχείρισή τους.

**Άρθρο 41 – Διαδικασίες μετασχηματισμού στον τομέα της κυκλικής οικονομίας (εκτός του αγροδιατροφικού τομέα)**

Η βιομηχανία και όλοι οι τομείς της παραγωγής έχουν πολύ σημαντικό κλιματικό αποτύπωμα, τόσο λόγω των εκπομπών από τις χημικές διεργασίες και τη θερμική επεξεργασία υλικών, όσο και σε σχέση με την ίδια τη διαχείριση των αποβλήτων. Όπως μάλιστα ρητά αναφέρει το Νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία που ανακοίνωσε τον Μάρτιο του 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η κυκλικότητα αποτελεί προϋπόθεση για την κλιματική ουδετερότητα: *«Οι απορροφήσεις άνθρακα μπορεί να βασίζονται στη φύση, μεταξύ άλλων μέσω της αποκατάστασης των οικοσυστημάτων, της προστασίας των δασών, της αναδάσωσης και της ανθρακοδεσμευτικής γεωργίας, ή στην αύξηση της κυκλικότητας, για παράδειγμα μέσω της μακροπρόθεσμης αποθήκευσης άνθρακα σε δομικές κατασκευές από ξύλο, της επαναχρησιμοποίησης*

<sup>5</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2020, 20 Μαΐου). Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030 Επαναφορά της φύσης στη ζωή μας. COM(2020) 380 final.

<sup>6</sup> Βλ. European Environment Agency. (2021). Nature-based solutions in Europe policy, knowledge and practice for climate change adaptation and disaster risk reduction.

και της αποθήκευσης άνθρακα σε προϊόντα, όπως η ενανθράκωση σε υλικά οικοδομών.»<sup>7</sup>

Οι στόχοι που θεσπίζονται με το άρθρο 41 της πρότασης νόμου περιλαμβάνουν τον μηδενισμό των παραγόμενων αποβλήτων και των καθαρών εκπομπών από τη διαχείριση των αποβλήτων του τομέα, καθώς και μείωση της κατά κεφαλήν ποσότητας των παραγόμενων αστικών αποβλήτων κατά 20% μέχρι το 2030.

Η διαδικασία μετασχηματισμού του τομέα, όπως και όλων των τομέων της οικονομίας, περιγράφεται στο ΕΣΕΚ και παρακολουθείται και υλοποιείται μέσω των ετήσιων κλιματικών ισολογισμών.

**Άρθρο 42 – Διαδικασίες μετασχηματισμού στον αγροδιατροφικό τομέα:** Λόγω του μεγάλου κλιματικού του αποτυπώματος,<sup>8</sup> ο μετασχηματισμός του τομέα της πρωτογενούς παραγωγής και της διατροφής έχει κομβική σημασία στην πορεία κάθε χώρας προς την κλιματική ουδετερότητα.

Για τον μετασχηματισμό του αγροδιατροφικού τομέα είναι απαραίτητο να επιτευχθεί σημαντική αύξηση της βιολογικής παραγωγής, μείωση της χρήσης γεωργικών φαρμάκων, μείωση της χρήσης προϊόντων λίπανσης, μείωση του ακαθάριστου ισοζυγίου θρεπτικών ουσιών (gross nutrient balance), μείωση της χρήσης αντιμικροβιακών και βεβαίως μείωση της κατά κεφαλήν ποσότητας παραγόμενων αποβλήτων τροφίμων. Οι στόχοι για το 2030 που προβλέπονται στην πρόταση νόμου περιλαμβάνουν 40% αύξηση της γεωργικής έκτασης βιολογικής παραγωγής και μείωση της χρήσης γεωργικών φαρμάκων κατά 50%.

**Άρθρο 43 – Εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή:** Η ανάπτυξη της κλιματικής παιδείας σε όλες τις βαθμίδες είναι σημαντικό να έχει ως στόχο όχι απλά την απόκτηση γνώσης για την επιστημονική κατανόηση της κρίσης, αλλά και:

- την καλλιέργεια δεξιοτήτων που θα διευκολύνουν τη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών,
- την αποτελεσματική άσκηση του ατομικού δικαιώματος στην κλιματική σταθερότητα και πνεύματος ενεργού δημοκρατικής συμμετοχής.

Το άρθρο 43 προβλέπει την εισαγωγή εργαστηρίων δεξιοτήτων και σχολικών δράσεων σε τομείς σημαντικούς για τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα. Ενσωματώνεται επίσης στην καθημερινή λειτουργία κάθε σχολικής μονάδας πρόγραμμα μείωσης του οικολογικού αποτυπώματος.

**Άρθρο 44 – Δημοσιοποίηση κλιματικών πληροφοριών από μεγάλες ανώνυμες εταιρείες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα:** Εξειδικεύονται οι απαιτήσεις και οι προδιαγραφές δημοσιοποίησης (disclosure) μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των μεγάλων επιχειρήσεων, με βάση βέλτιστες διεθνείς πρακτικές σε ό,τι αφορά νομικές απαιτήσεις δημοσιοποίησης. Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν ευρύτερα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και διαχειριστικά (ΠΚΔ) ρίσκα. Ειδική αναφορά γίνεται στην υποχρέωση της ενσωμάτωσης του κλιματικού ρίσκου, τόσο με την έννοια του φυσικού κινδύνου της κλιματικής αλλαγής, όσο και με την έννοια του οικονομικού ρίσκου μετάβασης σε μία κλιματικά ουδέτερη οικονομία.

<sup>7</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2020, 11 Μαρτίου). Ένα νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία: Για μια πιο καθαρή και πιο ανταγωνιστική Ευρώπη. COM(2020) 98 final.

<sup>8</sup> Carbon Brief. (2021). Food systems responsible for 'one third' of human-caused emissions. <https://www.carbonbrief.org/food-systems-responsible-for-one-third-of-human-caused-emissions>

**Άρθρο 45 - Ενσωμάτωση των κλιματικών κινδύνων στην εποπτική πολιτική:** Προβλέπονται νομικές υποχρεώσεις ως προς την συμπερίληψη του κλιματικού ρίσκου και ευρύτερων περιβαλλοντικών, κοινωνικών και διαχειριστικών ρίσκων στην μικροπρωληπτική και μακροπρωληπτική πολιτική των εποπτικών αρχών, δηλαδή της Τράπεζας της Ελλάδας και της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς. Ειδική αναφορά γίνεται στην υποχρέωση της Τράπεζας της Ελλάδος να υποβάλει υπό την εποπτεία της πιστωτικά ιδρύματα σε ετήσιες κλιματικές προσομοιώσεις ακραίων καταστάσεων (climate stress tests).

**Άρθρο 46 - Ρυθμίσεις για τον Κρατικό Προϋπολογισμό:** Τίθενται οι βασικές αρχές, οι οποίες διέπουν τις δημοσιονομικές πολιτικές με στόχο την επαρκή κινητοποίηση πόρων για κλιματική δράση. Η εισηγητική έκθεση του σχεδίου Κρατικού Προϋπολογισμού περιλαμβάνει έκθεση για τη χρηματοδότηση της μετάβασης σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών, όπου καταγράφονται οι δημοσιονομικοί πόροι που χρηματοδοτούν κλιματικές δράσεις, αξιολογείται η επάρκειά τους και καταγράφεται το κλιματικό αντίκτυπο των πιο σημαντικών δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Ως ελάχιστο όριο για το ύψος των ετήσιων εθνικών δημοσίων δαπανών για τη χρηματοδότηση κλιματικών δράσεων ορίζεται το αντίστοιχο ποσοστό του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

**Άρθρο 47 - Ενσωμάτωση ανάλυσης κλιματικών επιπτώσεων στο νομοθετικό έργο:** Κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, οφείλει στο εξής να τεκμηριώνει στην έκθεση γενικών συνεπειών ενώπιον της Βουλής των Ελλήνων, την επίπτωσή της στους κλιματικούς στόχους της χώρας για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και την ενίσχυση της προσαρμοστικής της ικανότητας. Με αυτόν τον τρόπο ευθυγραμμίζεται το κοινοβουλευτικό έργο με τους ευρύτερους κλιματικούς στόχους της χώρας.

## ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ – ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

**Άρθρο 48 - Κλιματική Αρχή:** Η μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα απαιτεί ανεξάρτητη, επιστημονική υποστήριξη. Η δημιουργία ανεξάρτητης κλιματικής αρχής κατά τα πρότυπα των κλιματικών νόμων άλλων ευρωπαϊκών κρατών, αλλά και με βάση τις βέλτιστες πρακτικές λειτουργίας άλλων ανεξάρτητων αρχών στην Ελλάδα, θα συμβάλει ουσιαστικά στη νομιμοποίηση, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία του εγχειρήματος. Η καλή αυτή πρακτική θα ενισχύσει την πολιτική και κοινωνική αποδοχή των μέτρων και πολιτικών που επιβάλλει η μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα. Στο άρθρο 41 προβλέπεται η σύσταση ανεξάρτητης κλιματικής αρχής, με ισχυρές γνωμοδοτικές και εποπτικές εξουσίες.

Η Κλιματική Αρχή στελεχώνεται με κριτήριο την επιστημονικότητα των μελών της, ενώ ο επικεφαλής της (Πρόεδρος) ορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, κατόπιν σύμφωνης γνώμης της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής, και διορίζεται με προεδρικό διάταγμα για πενταετή θητεία, η οποία μπορεί να ανανεωθεί μια φορά.

**Άρθρο 49 - Συντονισμός κυβερνητικού έργου για την κλιματική αλλαγή:** Η επιτυχημένη μετάβαση προς την κλιματική ουδετερότητα προϋποθέτει την κινητοποίηση όλων. Από τον κανόνα αυτό δεν θα μπορούσε να εξαιρεθεί η κυβέρνηση, καθώς απαιτείται η διακυβερνητική συνεργασία και ο συντονισμός των υπουργών της.



Προς αυτή την κατεύθυνση, συστήνεται Κυβερνητικό Συμβούλιο Κλιματικής Πολιτικής με ευρεία συμμετοχή των μελών του υπουργικού συμβουλίου.

**Άρθρο 50 – Κλιματική Συνέλευση:** Η πρόταση νόμου φιλοδοξεί να δώσει δικαιώματα και αρμοδιότητες στους πολίτες καθώς και να ενισχύσει το πλαίσιο διαφάνειας και λογοδοσίας. Προς αυτήν κατεύθυνση συστήνεται Κλιματική Συνέλευση, η οποία διευκολύνει την οργανωμένη κοινωνική συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικών που θα οδηγήσουν τη χώρα στην κλιματική ουδετερότητα. Τα 150 μέλη της συνέλευσης επιλέγονται τυχαία, κατά το πρότυπο της γαλλικής κλιματικής συνέλευσης,<sup>9</sup> μεταξύ 150.000 τυχαία επιλεγμένων τηλεφωνικών αριθμών.

Η Κλιματική Συνέλευση διατυπώνει προς το υπουργικό συμβούλιο αιτιολογημένων γνώμων για θέματα αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, προτάσεων νόμων και στρατηγικών, εκδίδει αιτιολογημένη γνωμοδοτική συμβολή σε κάθε σχέδιο νόμου, στο πλαίσιο της ανάλυσης των κλιματικών επιπτώσεων νομοσχεδίων, όπως αυτή προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 40, γνωμοδοτεί επί του ετήσιου κλιματικού ισολογισμού, και μπορεί να υποβάλλει στην Κλιματική Αρχή τεκμηριωμένα αιτήματα προς εξέταση. Αποτελεί επίσης κόμβο υποδοχής αναφορών ή καταγγελιών από πολίτες σχετικά με ζητήματα που αφορούν την εφαρμογή του κλιματικού νόμου.

Επίσης, σε ηλεκτρονικό χώρο που διαμορφώνεται και λειτουργεί υπό την Κλιματική Συνέλευση φιλοξενείται φόρουμ διαρκούς κοινωνικής διαβούλευσης και συμμετοχής, όπου διενεργούνται όχι μόνο οι διαβουλεύσεις, αλλά και τεκμηριωμένες συζητήσεις και δημοψηφίσματα για όλα τα σχέδια πολιτικών και νομοθεσίας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

**Άρθρο 51 – Επιτροπή Εκτίμησης των Κοινωνικών Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής:** Η διαδικασία λήψης αποφάσεων για τη διαμόρφωση των πολιτικών που θα οδηγήσουν τη χώρα στην κλιματική ουδετερότητα είναι απαραίτητο να ελέγχεται κοινωνικά και σίγουρα να στηρίζεται σε διεξοδικές αναλύσεις και συζητήσεις για τις κοινωνικές συνέπειες της ίδιας της κλιματικής αλλαγής όπως και των αποφάσεων που λαμβάνονται για την αντιμετώπισή της.

Η επιτροπή συστήνεται ως συλλογικό όργανο το οποίο λειτουργεί ως χώρος διαρκούς κοινωνικού διαλόγου για την κλιματική αλλαγή, γνωμοδοτεί επί του περιεχομένου της εκτίμησης κοινωνικών επιπτώσεων και συμβουλεύει σχετικά την Κλιματική Αρχή.

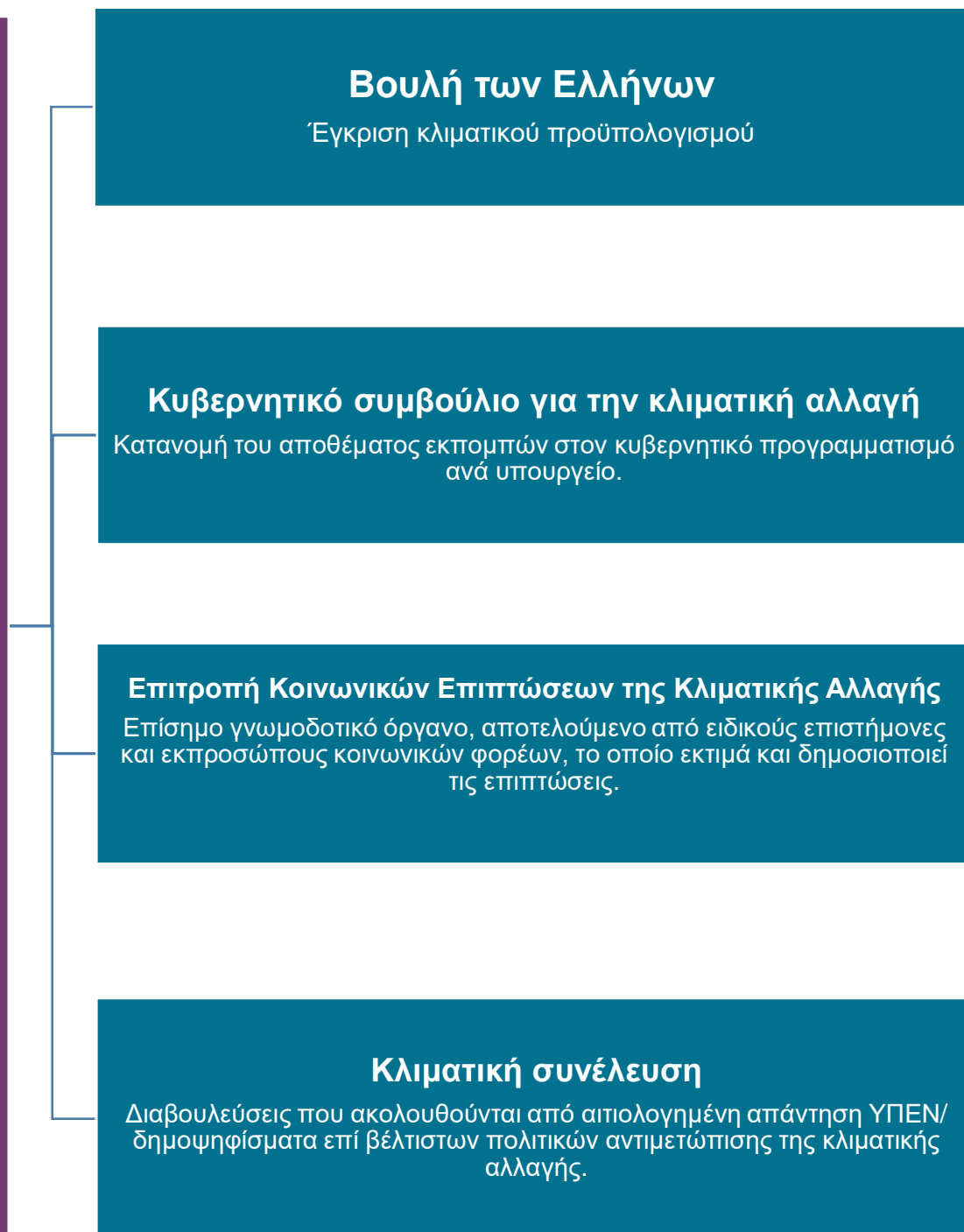
**Άρθρο 52 - Γενική διάταξη για τις διαδικασίες μετασχηματισμού:** Οι διατάξεις του άρθρου αυτού απαντούν σε κάθε ανησυχία σχετική με τη δεσμευτικότητα των ρυθμίσεων που εισάγονται με την πρόταση νόμου και τη διασφάλιση της απαραίτητης προσήλωσης των αρμόδιων υπουργείων, υπηρεσιών και άλλων σχετικών φορέων στους στόχους και τα ορόσημα στην πορεία της Ελλάδας προς την κλιματική ουδετερότητα.

---

<sup>9</sup> Convention Citoyenne pour le Climat. <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/>

# ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

Καθορισμός και εποπτεία κλιματικού προϋπολογισμού / εποπτεία εθνικών αναφορών προς IPCC / ανεξάρτητες έρευνες / προτάσεις



Σχήμα 2: Σύστημα κλιματικής διακυβέρνησης

kimatikosnomos.gr – Αιτιολογική έκθεση

Ιούνιος 2021